

groep leerlingen die mild en hoog risico gedrag vertonen moet een zorgaanbod worden ontwikkeld dat voortbouwt op de uitgangspunten van de groene interventies.

Een derde doel voor de school: het evalueren van de interventies

Dataverzameling bij SWPBS is geen doel op zich. Uiteindelijk gaat het erom dat we met de SWPBS-aanpak inzicht willen krijgen hoe gedragsvraagstukken kunnen worden voorkomen in de school. Het keer op keer, wellicht zelfs continu, verzamelen van data, is hierbij helpend. Het type data dat we bij het inventariseren van een gedragsvraagstuk hebben verzameld, kan continu of na een aantal weken weer verzameld worden. Als er bijvoorbeeld een lessenreeks is gegeven over bepaalde gedragsverwachtingen, is het belangrijk om te kijken hoeveel procent van de leerlingen hier baat bij heeft gehad. Ook is het zinvol om na een aantal weken weer te meten hoe het er nu voor staat. Eigenlijk is het vergelijkbaar met leerprestaties; je wilt weten hoe de leerlingen er voor staan. Aan de hand van de herhaalde metingen kunnen interventies worden bijgesteld, extra interventies worden toegevoegd, of gestopt. Wat bij deze evaluatiemomenten binnen het gehele team duidelijk moet worden, is wat het effect is van het invoeren van SWPBS op de eigen school. SWPBS moet zich gedurende de implementatieperiode bewijzen; er moet een reductie optreden van gedragsproblemen, er moet meer effectieve leertijd ontstaan en het team moet zich bekwaam gaan voelen in hun handelen. Niet alleen het team, maar ook leerlingen en ouders kunnen hierop bevraagd worden.

Tot besluit

Data geven schoolteams de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de mate van ernst van gedragsvraagstukken in de school, de werkzaamheid van gekozen interventies en de mate waarop SWPBS schoolbreed uitgewerkt wordt. Het op continue basis werken met data over gedragsvraagstukken is echter nog relatief nieuw voor Nederlandse scholen. Het vraagt om dataverzameling in de school die voor alle betrokkenen in de school relevant én acceptabel is: passend binnen de structuur van de school, waarbij het type data is gekozen door de betrokkenen, de data zijn eenvoudig te verwerken en te interpreteren en de mensen vinden het belangrijk om zelf de data te verzamelen. SWPBS zonder dataverzameling is ondenkbaar. Dataverzameling maakt SWPBS betekenisvol en daardoor duurzaam krachtig!

Partnerschap met ouders en samenwerking met de de jeugdzorg

De ouder als partner betrekken bij de school van zijn kind en nauw samenwerken met jeugdzorg vormen tezamen een van de pijlers van de aanpak Schoolwide Positive Behavior Support (SWPBS). In dit artikel wordt stilgestaan bij het doel van deze pijler en de uitgangspunten die daarbij centraal staan. Daarnaast wordt toegelicht hoe het betrekken van ouders en jeugdzorg er in de praktijk uit kan zien.

Partnerschap met ouders

Doel

Door ouders op verschillende niveaus actief te betrekken bij het onderwijs van hun kind ontstaat bij hen affiniteit met en vertrouwen in de aanpak van de school. Dit vergroot de ontwikkelingskansen van de leerling. Om die reden wordt aan het opbouwen van een gelijkwaardige werkrelatie met ouders veel aandacht besteed binnen SWPBS.

Uitgangspunten

Bij het betrekken van ouders bij school staan drie uitgangspunten centraal:

1. Samenwerken met ouders vanuit krachten

Dit betekent dat leerkrachten investeren in het opbouwen van een positieve band met de ouders. De focus ligt daarbij op de krachten van zowel de ouder als het kind. Zij benaderen de ouder als de expert over het kind en als degene van wie het kind het meeste leert. Wanneer de leerkracht in contacten met de ouder stilstaat bij wat er goed gaat, voelen ouders zich gesteerd door de school en neemt hun motivatie om bij het schoolleven van hun kind betrokken te zijn, toe. Dit komt de leerontwikkeling van het kind ten goede.

De leerkracht laat ouders regelmatig weten wat hun kind goed heeft gedaan op school. De leerkracht spreekt ouders hierover aan na schooltijd of geeft een briefje mee. Zo bouwt de leerkracht zelf aan positief, informeel contact. Krachtig is ook om de leerling hier een rol in te geven, bijvoorbeeld door de leerling zijn ouders te laten mailen over een compliment dat hij kreeg van de leerkracht. Zo laat de leerkracht de ouders op een laagdrempelige, luchtige manier weten dat hun kind een succeservaring heeft gehad. Deze positieve, versterkende momenten blijken ook van grote waarde op het moment dat een ouder op school wordt uitgenodigd vanwege zorgen over de ontwikkeling van het kind. De werkrelatie die is ontstaan tussen ouder en leerkracht maakt het makkelijker om op moeilijke momenten een beroep te doen op de ouder en goed (als partners) samen te werken.

2. Afstemming tussen de opvoedingsomgeving op school en thuis

Door als ouders en school gezamenlijk een aantal waarden en gedragsverwachtingen uit te dragen, worden kinderen extra gestimuleerd om zich deze eigen te maken. Dit draagt zowel op school als thuis bij aan een veilige, positieve omgeving waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Wanneer een kind op school (tijdelijk) door zijn gedrag in de problemen komt, en er wordt ingeschat dat intensievere interventies nodig zijn om dit gedrag te reguleren, dan geeft een gezamenlijke aanpak vaak de sleutel tot succes. Hierbij kan de hulp van Jeugdzorg worden ingeroepen, maar ook leerkracht en ouder samen kunnen tot één aanpak voor op school en thuis komen. Denk hierbij aan het thuis en op school oefenen van het 'je werk afmaken binnen de tijd' of het hanteren van dezelfde seintjes, instructies en consequenties bij ongewenst gedrag. Tezamen ondersteunen leerkracht en ouders de leerling en helpen hem/haar er weer bovenop.

3. Alle ouders betrekken bij school

Er wordt extra aandacht besteed aan het contact leggen en onderhouden met ouders voor wie een actief contact met school moeilijker is, als gevolg van bijvoorbeeld overbelasting, persoonlijke problemen en een taalbarrière. Samen met deze ouders worden manieren gezocht om hun betrokkenheid bij de school te vergroten. Lukt dit, dan hebben niet alleen de kinderen, maar ook hun ouders hier voordeel van. Ouders voelen zich meer gesteund door de school en hebben een groter vertrouwen in de kansen die de school hun kind biedt.

Praktijk: een denktank van ouders

Elke school investeert op drie niveaus in het partnerschap met ouders: het beleidsmatige niveau, het niveau van de praktische uitvoering van SWPBS en het niveau van de individuele ontwikkeling van het kind. Binnen de SWPBS-aanpak zoekt een school op beleidsmatig niveau naar extra manieren om ouders actief te betrekken. Een mogelijkheid is een 'denktank' van ouders te formeren. Deze denktank wordt door het SWPBS team uitgenodigd om mee te denken over de vormgeving van verschillende elementen van de SWPBS-aanpak, met als bijzonder aandachtspunt de verbinding tussen de twee opvoedingsomgevingen, school en thuis. Een van de eerste onderwerpen waar de denktank zich over zal buigen is een manier waarop men vanuit gezamenlijke waarden tot concrete gedragsverwachtingen thuis kan komen, en hoe leerkrachten en ouders elkaar kunnen versterken bij het aanleren en bekrachtigen van gewenst gedrag. De denktank komt met concrete voorstellen, bijvoorbeeld voor een jaarkalender voor thuis waarin elke week een specifieke gedragsverwachting centraal staat. De ouders kunnen dan per week zien welke gedragsverwachting die week op school extra aandacht krijgt en hier in de thuissituatie bij aansluiten. Tevens kunnen de ouders op school hun kind helpen herinneren aan deze gedragsverwachting of hun kind complimenteren als zij zien dat hun kind handelt zoals wordt verwacht.

De moeder van Sanne is niet naar het oudergesprek gekomen. Bovendien komt zij weinig op school waardoor er voor de leerkracht nauwelijks gelegenheid is om haar even aan te schieten. De leerkracht vindt het belangrijk de vorderingen van Sanne met haar moeder door te spreken en besluit haar te bellen om te zoeken naar een goed tijdstip om een nieuwe afspraak te maken. Moeder geeft aan dat zij wel aan het eind van de middag kan. Tijdens dit gesprek wordt duidelijk dat moeder zwaar belast is. Als alleenstaand ouder voedt zij twee jonge kinderen op en ze werkt fulltime. Ze geeft aan dat dit haar zwaar valt, dat zij 's avonds erg moe is, en dat de oudergesprekken net teveel voor haar zijn. Samen zoekend naar een moment waarop het voor moeder beter te doen is, komen moeder en leerkracht uit op het einde van de middag, na moeders werk. Haar kinderen zitten dan nog bij de naschoolse opvang, waardoor ze geen oppas hoeft te regelen. Vervolgens bespreken leerkracht en moeder hoe zij regelmatig contact kunnen houden over de vorderingen van Sanne. Ze spreken af elkaar via de mail op de hoogte te houden van bijzonderheden en de volgende afspraak voor het oudergesprek via de mail in te plannen na schooltijd.

Door ouders te betrekken bij de praktische uitvoering van het onderwijs (ondersteuning bij lessen en/of activiteiten) worden situaties gecreëerd voor positief contact met ouders. Deze positieve contacten zorgen voor een goede band tussen ouders en school. Op deze momenten staan leerkrachten ook model voor ouders. Zij staan model in hoe de omgang met de kinderen eruit ziet volgens de SWPBS-aanpak, waarbij een positieve benadering en gestructureerd handelen bij ongewenst gedrag belangrijke elementen zijn. Tevens kunnen dit soort momenten aangegrepen worden om de ouders iets positiefs te vertellen over hun kind. Op het niveau van de ontwikkeling van het individuele kind zijn de eerder genoemde voorbeelden van een ansichtkaartje of een mailtje sturen waarin het kind gecompimenteerd wordt over een specifieke gebeurtenis van de schooldag, relevant. Bijvoorbeeld: *'Jaron heeft vanmorgen zijn rekenwerk helemaal af gekregen, knap hoor!'* of *'Sophie heeft vanmorgen keurig de bouwhoek opgeruimd na het spelen, heel goed gedaan!'* De leerkracht is gericht op het regelmatig terugkoppelen van succeservaringen van het kind aan de ouders. Elk jaar worden 1 a 2 ouderavonden georganiseerd. Deze bieden ook prachtige kansen om op verschillende niveaus te werken aan

het partnerschap met ouders. Er zijn op dit moment positieve ervaringen opgedaan met het opstellen van gedeelde waarden, het invullen van een eigen matrix van gedragsverwachtingen voor thuis en het oefenen van vaardigheden waarmee ouder en leerkracht net iets meer in handen hebben om kinderen te helpen ongewenst gedrag te voorkomen en te minimaliseren.

Samenwerking met de jeugdzorg

Doel

Een van de doelstellingen van SWPBS is om korte lijnen te creëren tussen school en de zorg. Er wordt naar gestreefd een vast contactpersoon vanuit de zorg te laten aansluiten bij het SWPBS team van de school. Op die manier kan bij opvallend gedrag snel (en preventief) worden ingegrepen en kan met alle partijen (leerkracht én ouder) aan een eenduidige aanpak worden gewerkt.

Uitgangspunten

Bij het samenwerken met jeugdzorg staan drie uitgangspunten centraal:

1. Werken conform de uitgangspunten van de SWPBS aanpak

SWPBS-scholen hebben de 'jeugdzorg' in huis. Zoals hierboven beschreven is een vaste medewerker vanuit jeugdzorg lid van het SWPBS team van de school. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de betreffende zorgmedewerker **kennis heeft van de uitgangspunten van de SWPBS aanpak**, bijvoorbeeld vanuit een professionele betrokkenheid bij PMTO (Parent Management Training Oregon) of Triple P (Positief Pedagogisch Programma). Op deze manier waarborgt men de continuïteit van de SWPBS-aanpak, doordat bij het inzetten van hulp, wordt gewerkt vanuit dezelfde basisprincipes en het daarmee eenvoudiger wordt om leerkracht en ouders op een eenduidige manier te laten werken en zo elkaars inzet te versterken.

2. Vroegtijdig signaleren en ingrijpen

In de dagelijkse praktijk wordt zorgwekkend gedrag bij leerlingen geregistreerd en gesignaleerd met behulp van de SWPBS monitor. De resultaten van deze monitor worden maandelijks besproken in het SWPBS team. Wanneer een leerling opvalt door gedrag, volgt het SWPBS team deze leerling op de voet. Door deze gestructureerde aanpak worden vroege signalen van gedragsproblemen snel opgemerkt. Het SWPBS team formu-

leert in overleg met de leerkracht en ouder een plan om de betreffende leerling (en indien nodig de leerkracht) te ondersteunen en hiermee het gedrag bij te sturen (denk bijvoorbeeld aan de eerder genoemde check-in check-out procedure. Via een kortdurende interventie op het niveau van leerkracht en ouder wordt in de eigen omgeving het zelfplossend vermogen van de leerling, ouder en leerkracht versterkt. Als extra begeleiding van de leerling op school niet voldoet, kan er snel professionele hulp worden gerealiseerd. Op het moment dat er voor een bepaalde leerling geïndiceerde hulp nodig blijkt te zijn kan de zorgmedewerker namelijk op basis van haar kennis over deze leerling, vanuit eerdere bijeenkomsten van het SWPBS team, snel en geïntegreerd met een advies komen voor professionele hulp.

Jaron is een jongen uit groep 4 die veel aandacht vraagt. Hij vindt het moeilijk langere tijd zelfstandig aan het werk te gaan. Gedurende het zelfstandig werken vertoont hij veel vluchtgedrag: regelmatig naar de wc gaan of zijn potlood slijpen, contact zoeken met de andere kinderen in zijn groepje en veel vragen stellen aan de leerkracht. De leerkracht merkt dat Jaron hierdoor vaak grote delen van de instructie mist en zijn werk niet op tijd af kan krijgen. Tevens heeft de leerkracht het gevoel onvoldoende tijd over te houden om de andere kinderen in de klas te helpen omdat veel van zijn aandacht naar Jaron uitgaat. Het SWPBS team volgt het gedrag van Jaron op de voet. Tijdens de vergadering van het SWPBS team komt de leerkracht van Jaron vertellen voor welke uitdagingen hij staat. Na het opstellen van een gedragsfunctieanalyse (GFA) wordt besloten op een meer gestructureerde manier in te spelen op het gedrag van Jaron. Hiertoe zal de leerkracht gebruik maken van de 'check-in, check-out'. Dit betekent dat Jaron zich bij binnenkomst op de rustige check in, check-out plek meldt (d.i. bij de intern begeleider), om dit vervolgens ieder uur van de schooldag opnieuw te doen. Voor elk uur mag Jaron, afhankelijk van hoe goed het is gegaan, een aantal lachende gezichtjes inkleuren. Tevens grijpt de leerkracht dit soort momenten aan om een klein gesprekje met Jaron te voeren en hem hiermee op een positieve manier zijn benodigde aandacht te geven. Voor Jaron is het een welkome onderbreking van zijn werk, waarna hij er weer even tegenaan kan. De Check-in Check-out lijkt zijn vruchten af te werpen!

Op een gegeven moment merkt de leerkracht echter dat Jaron het steeds moeilijker gaat vinden te wachten totdat het weer tijd is voor zijn check-in, check-out. Hij laat weer meer storend gedrag zien. Tevens blijkt uit de incidentenregistraties dat Jaron

3. Bevorderen eenduidige aanpak tussen leerkracht en ouder.

Het is zaak dat de hulp(verlener) in het zicht blijft van bijvoorbeeld de schoolmaatschappelijk werker en de intern begeleider, zodat de ingezette lijn van de kortdurende interventie omgezet wordt in een samenwerking tussen leerkracht, ouders en hulpverlener. Zo wordt de sociale context gedurende de hulpverlening gedeeltelijk in stand gehouden, ook bij deze intensievere zorg. Doordat de jeugdzorgmedewerker in het SWPBS team zit, blijft de school op de hoogte van de hulp die de leerling krijgt. Samen met de ouders kan het SWPBS team bovendien gericht afspraken maken over de begeleiding van de leerling. Gestreefd wordt naar **afstemming** waarin gekomen wordt tot een **eenduidige aanpak**.

nu ook buiten de klassensituatie begint op te vallen. In de vrijere situaties, zoals tijdens het speelkwartier, laat hij zich maar moeilijk begrenzen door andere leerkrachten. Voor het SWPBS team een reden om de situatie van Jaron nog eens onder de loep te nemen. Tijdens de vergadering vertelt de leerkracht dat de moeder van Jaron op school is geweest om te vertellen dat zij en haar man gaan scheiden. Dit zorgt voor veel spanningen in het gezin. Moeder heeft al eerder aangegeven dat zij het lastig vindt om met het veeleisende gedrag van haar zoon om te gaan. Sinds bekend is dat de ouders van Jaron gaan scheiden is het gedrag van Jaron thuis nog verder geëscaleerd. Moeder heeft aangegeven met haar handen in het haar te zitten.

Het SWPBS team besluit, op advies van de zorgmedewerker, PMTO te introduceren bij de moeder van Jaron, een mediatiel behandeling voor ouders van kinderen met forse gedragsproblemen. Wanneer moeder besluit te starten met PMTO wordt door het SWPBS team, onder aanvoering van de zorgmedewerker, bekeken hoe er op school aangesloten kan worden bij het PMTO-traject. Voor de handliggende opties zijn het op een eenduidige manier geven van duidelijke instructies, op vooraf afgesproken gedrag, en een gedeeld systeem voor het stimuleren door aanmoediging inzetten. Al deze vaardigheden voor moeder en leerkracht worden via modeling (rollenspel) door de PMTO therapeut aangeleerd. Zij oefenen vervolgens met Jaron hoe het verwachte gedrag er thuis en op school uitziet. Op deze manier kan er in korte tijd veel veranderingen plaatsvinden waardoor Jaron zich thuis en op school prettiger gaat voelen en veel aandacht besteed kan worden aan positief gedrag van hem. Tevens worden afspraken gemaakt over hoe een Time out procedure voor ongewenst gedrag er uitziet.